

ІНТЕГРАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В СИСТЕМУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН РЕГІОНУ**О. О. Зеленко**

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

просп. Центральний, 59а, м. Сєверодонецьк, 93406, Україна.

E-mail: zelenko.olena@gmail.com

Запропоновано механізм інтеграції соціального діалогу в систему економічних відносин на регіональному рівні. Обґрунтовано, що впровадження соціального діалогу найбільш релевантне через соціально-трудові відносини, які складаються між економічно-активним населенням, представниками бізнесу та регіональними органами влади. Визначено, що каталізатором запропонованого механізму виступають інтереси кожної групи учасників економічної діяльності, які безпосередньо пов'язані або тісно корелюють між собою. У основу функціонування механізму покладено систему взаємопов'язаних мотивів, принципів, методів, інструментів регулювання та джерел фінансування певних заходів в межах спільної діяльності органів влади, роботодавців, економічно-активного населення для забезпечення ефективної взаємодії, економічного розвитку та соціальної злагоди мешканців території.

Ключові слова: інтеграція, механізм, соціальний діалог, система, економічні відносини, регіон.

**ІНТЕГРАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГА
В СИСТЕМУ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ РЕГИОНА****Е. А. Зеленко**

Восточноукраинский национальный университет имени Владимира Даля

просп. Центральний 59а, г. Северодонецк, 93406, Украина.

E-mail: zelenko.olena@gmail.com

Предложен механизм интеграции социального диалога с системой экономических отношений на региональном уровне. Обосновано, что внедрение социального диалога наиболее релевантно через социально-трудовые отношения, которые складываются между экономически активным населением, представителями бизнеса и региональными органами власти. Определено, что катализатором предложенного механизма выступают интересы каждой группы участников экономической деятельности, которые непосредственно связаны или тесно коррелируют между собой. В основу функционирования механизма положена система взаимосвязанных мотивов, принципов, методов, инструментов регулирования и источников финансирования определенных мероприятий в рамках совместной деятельности органов власти, работодателей, экономически активного населения для обеспечения эффективного взаимодействия, экономического развития и социального благополучия жителей территории.

Ключевые слова: интеграция, механизм, социальный диалог, система, экономические отношения, регион.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Соціальний діалог – це суспільний процес, який вже не перше десятиліття відомий і нашій країні. Але, як свідчить накопичений досвід у економічній сфері, він носить суто фрагментарний характер та потребує докорінного перегляду з метою формування нового механізму гармонізації самого соціального діалогу з економічним середовищем нашої держави.

Аби системно розглянути проблему інтеграції соціального діалогу в систему економічних відносин, маємо розуміти його еволюцію у процесах суспільних перетворень. Найчастіше його розглядають у контексті [1]:

- трансформації національної економічної системи: як інструмент перетворення економічних відносин з адміністративно-командних на ринкові;
- трансформації самої системи ринкових економічних взаємовідносин, у процесі її якісних та кількісних перетворень;
- як налагоджена взаємодія у вигляді сформованих партнерських взаємовідносин на мікро-, мезо- та макrorівні.

Якщо розглядати ситуацію в Україні, то фактично маємо справу з другим варіантом суспільного прояву даного процесу, коли вже сама економічна система перебудована за принципами ринку, але суспільство та глобальні вимоги розвитку людства

вимагають від нашої держави реформатування тих відносин та їх переорієнтації з потреб самої економіки на соціальні потреби.

Безпосередня та найбільша сфера економічних взаємовідносин – це відносини у процесі виробництва товарів та послуг між роботодавцем та робітником під наглядом чи за участі державних або регіональних органів влади, так звані соціально-трудові відносини, які найпростіше відстежити на рівні регіону. Це, як мінімум, обумовлено особливістю формування даних статистичних спостережень за діяльністю суб'єктів економічної діяльності та ринку праці. Тому окреслену проблему варто розглядати саме через призму регіонального розвитку.

Дослідженням особливостей формування та розвитку взаємовідносин між учасниками економічної діяльності займалося багато як українських науковців, так і вчені, що здійснюють свою діяльність на пострадянському просторі. Зокрема серед вітчизняних варто звернути увагу на праці Л. Любохинець [2], О. Шабулого та О. Назарука [3], Є. Чернявської [4], Я. Бондарчука [5], М. Сорочишина [6], В. Шедькова [7]. На регіональному рівні проблему налагодження соціального діалогу досліджують переважно фахівці з державного управління, зокрема можна відзначити роботи Ю. Каплана [8] та О. Кішіньової [9]. Серед науковців, що здійснюють дослідження за

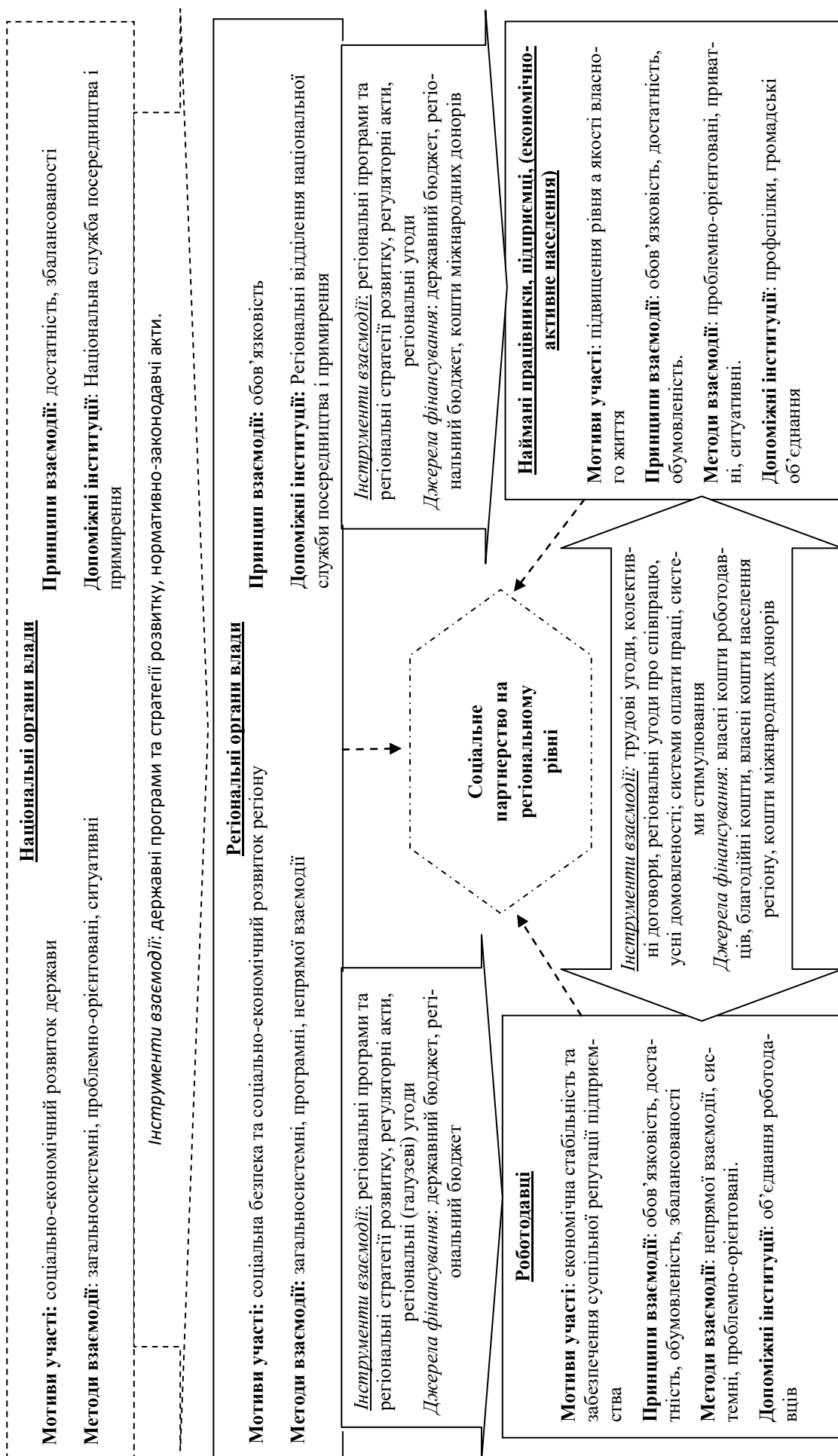

Рисунок 1 – Механізм інтеграції соціального діалогу в систему економічних відносин на регіональному рівні

Незважаючи на той факт, що найбільш щільний процес комунікації між учасниками економічної діяльності відбувається на регіональному рівні, у викладеному механізмі представлено опосередковану участь органів державної влади на регіональному рівні. Мотиви участі держави у налагодженні соціального діалогу у контексті економічної діяльності регіону – це стабільність та сталий соціально-економічний розвиток країни вцілому. На сьогоднішній день, враховуючи процеси децентралізації, національні органи влади мають діяти на принципах достатності та збалансованості. Принцип достатності декларує, що вплив держави на процеси регіонального розвитку відбувається тільки у тих випадках, коли мова йде про стратегічно важливі проблеми (наприклад, пріоритетні галузі виробництва). Принцип збалансованості передбачає, що держава враховує інтереси всіх регіонів та здійснює регулювання та підтримку саме на тих територіях, де це найбільш необхідно. Виходячи з зазначених принципів, визначаємо основні методи опосередкованої взаємодії: загальносистемні проблемно-орієнтовані (спрямовані на вирішення конкретних завдань у певній сфері чи галузі) та ситуативні (покликані здійснювати оперативний вплив з метою вирішення або вже наявної гострої проблеми, або з метою її попередження). Серед допоміжних інституцій, які можуть долучатися до процесу співпраці та врегулювання конфліктних ситуацій належить Національна служба посередництва і примирення, яка була створена саме з метою вирішення конфліктних ситуацій між роботодавцями та найманими працівниками ще у 1998 році Указом Президента України № 1258/98 від 17 листопада 1998 року. Основні інструменти впливу держави на регіональні взаємовідносини учасників економічної діяльності – це програми та стратегії розвитку, а також нормативно-законодавчі акти, що регламентують діяльність регіональних органів влади, роботодавців та економічно-активного населення регіону. Основне джерело фінансування – державний бюджет, з якого перераховуються дотації та субвенції для регіону (якщо у цьому є потреба). На рис. 1 блок державної влади представлено у верхній частині схеми у пунктирному графічному елементі, це пов'язано з тим, що опосередковане втручання державних органів влади відбувається тільки за необхідності; без нагальної потреби у таких діях учасники економічних відносин налагоджують соціальний діалог самостійно.

Більш активну участь у процесі поєднання економічної діяльності та соціального діалогу відіграють регіональні та місцеві органи влади. Основним мотивом їх участі у даній взаємодії є соціальна безпека та соціально-економічний розвиток регіону. Головний принцип взаємодії – це обов'язковість, який передбачає неможливість керування регіоном без порозуміння між органами влади, представниками бізнесу та громади, тому конструктивний діалог – це обов'язкова умова успішності регіональних органів влади. До методів взаємодії, які використовуються, належать, перш за все, непрямі методи, а саме: діагностика соціально-економічного середовища та соціально-психологічного стану мешканців

регіону, результати якої представляють інформацію щодо ситуації у економічних та громадських колах регіону. До інших також належать загальносистемні програмні методи взаємодії, тобто такі, що забезпечують комплексний підхід та багатоваріантність сценаріїв виходу з проблемної ситуації. Допоміжною інституцією для гармонізації соціального діалогу між внутрішніми та економічними взаємовідносинами регіону є регіональні відділення національної служби посередництва і примирення. Інструментами взаємодії регіональних органів влади з майбутніми партнерами (роботодавцями та економічно-активним населенням) мають стати регіональні програми та стратегії розвитку, а також регіональні чи галузеві угоди про співпрацю. Основне джерело фінансування заходів – державний та регіональний бюджет. Варто також звернути увагу на той факт, що інструменти та джерела фінансування заходів щодо розвитку гармонійних взаємовідносин з кожною групою учасників (або їх представників) можуть бути різними у той самий проміжок часу, тому на рис. 1, вони представлені окремими графічними елементами (стрілками).

Наступний учасник економічних взаємовідносин – це роботодавець, або власники бізнесу. Це ключові граки від діяльності яких залежить благополуччя як їх найманих працівників так і території вцілому. Основні мотиви, які спонукають представників бізнесу до взаємодії – це власне економічна стабільність (прибутковість) діяльності підприємства та забезпечення його позитивної суспільної репутації, тобто позитивного гудвілу. Цього можливо досягти тільки за умови соціально відповідальної діяльності (по відношенню до власних найманих працівників та оточуючого середовища компанії), що є результатом конструктивного соціального діалогу. Принципи, якими керуються власники бізнесу – це обов'язковість (тобто соціальний діалог з представниками владних структур та населення є невід'ємним елементом успішності будь-якого бізнесу), достатність (передбачає що зазначена соціальним діалогом взаємодія має відповідати потребам самого підприємства), обумовленість (регламентує законодавчо закріплені умови соціальної взаємодії), збалансованість між економічними інтересами власників та соціально-економічними потребами населення регіону. Серед методів, які найчастіше використовуються представниками бізнесу можна відзначити методи непрямой взаємодії (діагностика внутрішнього та зовнішнього середовища компанії), системні та проблемно-орієнтовані методи, які тісно корелюють з діяльністю регіональних (а за необхідності – державних) органів влади. Допоміжними інституціями, які представляють інтереси бізнес-структур, виступають різноманітні об'єднання роботодавців, які відстоюють інтереси саме цієї групи учасників. Серед інструментів взаємодії варто відзначити, перш за все, - колективні договори та індивідуальні трудові угоди, усні домовленості між керівниками та підлеглими, наявні системи оплати праці та стимулювання працівників, а також регіональні угоди про співпрацю між органами влади, бізнесом та громадою. Основні джерела фінансування влас-

ників бізнесу для реалізації соціального діалогу – це власні кошти (прибуток) підприємств, кошти міжнародних донорських організацій.

Остання група учасників економічних взаємовідносин, що фігурує у запропонованому механізмі, – це економічно-активне населення регіону, перш за все, наймані працівники та приватні підприємці, які так чи інакше співпрацюють з місцевими органами влади та підприємствами регіону. Головний мотив цієї категорії учасників – підвищення рівня та якості власного життя, забезпечення розвитку власної особистості. Принципи взаємодії, якими керується економічно-активна частина громади, – це обов'язковість, достатність та обумовленість, змістовну сутність яких вже роз'яснено вище. Допоміжні інституції, які захищають права пересічних мешканців регіону, представлені профспілковими організаціями та іншими громадськими об'єднаннями, що мають за мету підвищення рівня та якості життя певних категорій населення регіону. Інструменти впливу, чи взаємодії, які використовують представники населення, багато в чому збігаються з тими, що використовують роботодавці, серед них: трудові угоди, колективні договори, регіональні угоди про співпрацю, усні домовленості на рівні керівництва та голови профспілкової організації підприємства. До фінансових джерел, якими користується населення у процесі формування соціального діалогу слід відносити їх власні кошти (членські внески на розвиток профспілок чи інших громадських організацій), а також кошти благодійників та міжнародних донорських програм регіонального та місцевого розвитку, які, також, найчастіше співпрацюють з громадськими організаціями.

Двостороння стрілка між роботодавцями та найманими працівниками демонструє, що вплив на іншу сторону переговорного процесу може здійснюватися з обох боків, під впливом мається на увазі як інституційна так і фінансова складова.

Центральний блок представленого механізму, який відображено пунктиром, – це перспектива успішного впровадження соціального діалогу у контексті розвитку системи економічного взаємовідносин регіону. Соціальне партнерство, побудоване на принципах трипатризму – це ідеальний варіант, до якого має прагнути кожна регіональна економічна система. Формування соціального партнерства на регіональному рівні забезпечить у подальшому гармонізацію національних інтересів в контексті інноваційного, соціально-орієнтованого розвитку України [15].

ВИСНОВКИ. За результатами проведеного дослідження визначено особливості інтеграції соціального діалогу в систему економічних відносин регіону, які відображено у вигляді механізму, що дозволяє:

1. Означити чіткі рекомендації щодо дій кожного учасника економічних відносин на регіональному рівні.

2. Обґрунтувати необхідність впровадження соціального діалогу для кожної групи учасників через мотиви, які надають первинний поштовх для початку процесу комунікації.

3. Виокремити конкретні джерела фінансування спільних дій, наявність яких, має гарантувати реалізацію реальних спільних заходів у чітко визначені строки.

Дотримання зазначених рекомендацій щодо побудови механізму інтеграції соціального діалогу в систему економічних відносин, яка зараз активно трансформується, дозволить максимально наблизити регіональне співтовариство до взаєморозуміння і бажаного стану соціального партнерства для забезпечення власного сталого розвитку та стабільного розвитку усієї країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савранська Г.М. Розвиток національної моделі соціального партнерства у контексті забезпечення соціальної безпеки України. *Державне управління: теорія та практика*. 2013. № 2. С. 140-150.
2. Любохинець Л.С. Соціальне партнерство як інструмент регулювання соціально-трудових відносин в Україні. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2013. Вип. 28, Т. 1. С. 262-270.
3. Шубалий О.М., Назарук О.В. Соціальний діалог як механізм активного регулювання соціально-трудових відносин. *Економічний форум*. 2016. № 3. С. 364-370.
4. Чернявська Є.І. Щодо узгодженості та гармонізації інтересів учасників економічної діяльності. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2016. № 3. С. 181-186.
5. Бондарчук Я.О. Роль галузевих угод у становленні соціального діалогу в незалежній Україні. *Історичні студії суспільного прогресу*. – 2016. – Випуск IV. – С. 26-34.
6. Сорочишин М.В. Консультації як організаційно-правова форма соціального діалогу у сфері праці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. № 15, Т. 1. С. 119-122.
7. Шедяков В.Є. Гармонізація інтересів у пост-індустріальному суспільстві механізмами виробничої демократії та соціального партнерства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 3 (03). С. 22-26.
8. Каплан Ю. Механізм прямого народовладдя на місцевому рівні: стан та напрями підвищення ефективності [Електронний ресурс] – 2008 – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/Jul08/10.htm>
9. Кішіньова О.В. Залучення громадян до прийняття рішень на регіональному та місцевому рівні. *Спільнота кращих державних службовців України*. 2011. 13 квітня. URL : <http://www.kds.org.ua/blog/kishinova-ov-zaluchennya-gromadyan-doprinyattya-rishen-na-regionalnomu-ta-mistsevomu-rivni>
10. Пихтелёв А.М. Социально-экономические концепции социального партнерства. *Среднерусский вестник общественных наук. Серия: Социология*. 2017. Т. 12., № 1. С. 70-76.
11. Патрушев В.И., Горбунова Г.Д. Межсубъектное социальное партнерство в республике Башкортостан: этапы эволюции и основные акторы. *Сред-*

нерусский вестник общественных наук. Серия: Социология. 2017. Т. 12., № 1. С. 60-69.

12. Рудницький С. Категорія «механізм» у суспільних науках. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації.* 2011. № 4. С. 111-119.

13. Фоміна О.О. Механізм регулювання соціально-трудових відносин на засадах відповідальності. *Вісник донецького національного університету економіки і торгівлі.* 2013. № 3 (59). С. 46-56.

14. Мельник С.В. Механізм регулювання соціально-трудової сфери в Україні. Київ: Соціформ, 2009. 768 с.

15. Бондар-Підгурська О.В. Управління процесом гармонізації національних інтересів в контексті інноваційного соціально-орієнтованого розвитку України. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського.* 2014. № 1. С. 83-95.

INTEGRATION OF THE SOCIAL DIALOGUE INTO THE REGIONAL ECONOMIC RELATIONS SYSTEM

O. Zelenko

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University
prosp. Centralny, 59a, Severodonetsk, 93406, Ukraine.

E-mail: zelenko.olena@gmail.com

Purpose. To define the integration features of social dialogue into the system of economic and social-labour relations at the regional level. **Methodology.** To achieve the goal in the research process, the following methods have been applied: theoretical generalization and comparison (for disclosure of the essence, comparison of existing approaches to the definition of "mechanism" concept); abstract-logical (for definition of the basic common interests of economic activity participants); analysis and synthesis (when forming the conceptual mechanism scheme of integration of social dialogue with the economic relations system at the regional level), **Findings.** The existing approaches have been analyzed and the integration mechanism of social dialogue and economic relations system at the regional level has been proposed. It is substantiated that introduction of social dialogue is most relevant due to social and labor relations, which are formed between economically active population, representatives of business and regional authorities. It is determined that the catalyst of the proposed mechanism is the interests of each group of participants in economic activity, which are directly related or closely correlated with each other. **Originality.** It has been determined that the integration mechanism for social dialogue and economic relations should be a system of interrelated motives, principles, methods and regulatory tools and also sources of funding for certain activities within the framework of joint activities between the authorities, employers, economically active population for ensuring effective interaction, economic development and social cohesion of the territory inhabitants. **Practical value.** Proposed mechanism is relevant for any oblast of our country, and its substantiated components provide clear instructions concerning establishment a process of interaction between the participants from each group of future partners at the regional level. **Conclusions.** Adherence of these recommendations about construction of integration mechanism for social dialogue within the system of economic relations, which is actively transforming now, will help to bring the regional community as close as possible to the mutual understanding and the desired state of social partnership to ensure its own sustainable development and sustainable development of the entire country.

Key words: integration, mechanism, social dialogue, system, economic relations, region.

REFERENCES

1. Savrans'ka, G.M. (2013), *Rozvitok nacional'noi modeli social'nogo partnerstva u konteksti zabezpechennja social'noi bezpeki Ukraini* [Development of social partnership national model in the context of ensuring the Ukraine social security], *State Management: Theory and Practice*, no 2. pp. 140-150.

2. Ljubohinec', L.S. (2013), *Social'ne partnerstvo jak instrument reguljuvannja social'no-trudovih vidnosin v Ukraini* [Social partnership as an instrument for regulating social and labor relations in Ukraine], *Theoretical and Applied Issues of Economics*, Vol. 28, Issue. 1. pp. 262-270.

3. Shubalij, O.M., Nazaruk, O.V. (2016), *Social'nij dialog jak me-hanizm aktivnogo reguljuvannja social'no-trudovih vidnosin* [Social dialogue as a mechanism for active regulation of social and labor relations], *Economic Forum*, no 3. pp. 364-370.

4. Chernjavs'ka, Ye.I. (2016), *Shhodo uzgodzhenosti ta harmonizacii interesiv uchasnykiv ekonomichnoi dijal'nosti* [Concerning the coherence and harmonization of the participants interests in eco-

nom activity], *Bulletin of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, no 3. pp. 181-186.

5. Bondarchuk, Ja.O. (2016), *Rol' galuzevih ugod u stanovlenni social'nogo dialogu v nezalezhnij Ukraini* [Role of sectoral agreements in establishing a social dialogue in independent Ukraine], *Historical Studies of Social Progress*. Issue IV. pp. 26-34.

6. Sorochishin, M.V. (2015), *Konsul'tacii jak orga-nizacijno-pravova forma social'nogo dialogu u sferi praci* [Consultations as an organizational and legal form of social dialogue in the field of labor], *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*, Series: Jurisprudence. no 15, Vol. 1. pp. 119-122.

7. Shedjakov, V.Ye. *Garmonizacija interesiv u postindustrial'nomu suspil'stvi mehanizmami virobnochoi demokratii ta social'nogo partnerstva* [Harmonization of interests in post-industrial society with the mechanisms of industrial democracy and social partnership]. *Economic Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy*. Issue 3 (03). pp. 22-26.

8. Kaplan, Yu. (2008), *Mekhanizm pryamoho narodovlad-dya na mistsevomu rivni: stan ta napryamy*

pidvyschennya efektyvnosti [Mechanism of direct popular government at the local level: state and directions of increase the efficiency], available at: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Juli08/10.htm> (Accessed 4 January 2018).

9. Kishin'ova, O.V. (2011), *Zaluchennya hromadyan do pryynyattya rishen' na rehional'nomu ta mistsevomu rivni* [Involvement of citizens in decision-making process at the regional and local level], Community of the best state civil servants in Ukraine, April 13, available at: <http://www.kds.org.ua/blog/kishinova-ov-zaluchennya-gromadyan-do-prijnyattya-rishen-na-regionalnomu-ta-mistsevomu-rivni>, (Accessed 4 January 2018)

10. Pihel'jov, A.M. (2017), *Social'no-jekonomiche konceptii social'nogo partnerstva* [Socio-economic concepts of social partnership], *Central Russian Herald of Social Sciences. Series: Sociology*, Vol. 12, no 1. pp. 70-76.

11. Patrushev, V.I., Gorbunova, G.D. (2017), *Mezhsob'jektne social'noye partnerstvo v respublike Bashkortostan: jetapy jevoljucii i osnovnye aktory* [Intersubject social partnership in the Republic of Bashkortostan: stages of evolution and main actors.], *Central Russian Herald of Social Sciences. Series: Sociology*. Vol. 12, no 1. pp. 60-69.

12. Rudnic'kij, S. (2011), *Kategorija «mehanizm» u suspil'nih naukah* [Category "mechanism" in social sciences], *Education in the Region: Political Science, Psychology, Communication*, no 4. pp. 111-119.

13. Fomina, O.O. (2013), *Mehanizm reguljuvannja social'no-trudovih vidnosin na zasadah vidpovidal'nosti* [Mechanism of social and labor relations regulation on the basis of responsibility], *Bulletin of the Donetsk National University of Economics and Trade*, no 3 (59). pp. 46-56.

14. Mel'nik, S.V. (2009), *Mehanizm reguljuvannja social'no-trudovoi sferi v Ukraini* [Mechanism of regulation for social and labor sphere in Ukraine], Socinform, Kiev.

15. Bondar-Podgurska, O.V. (2014), *Upravlinnja protse-som harmonizatsiyi natsional'nykh interesiv v konteksti innovatsynoho sotsial'no-orijentovanoho rozvytku Ukrainy* [Management of the Process for the Harmonization of National Interests in the Context of Innovative Socially-Oriented Development of Ukraine], *Transactions of Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University*, no 1. pp. 83-95.

Стаття надійшла 19.02.2018.